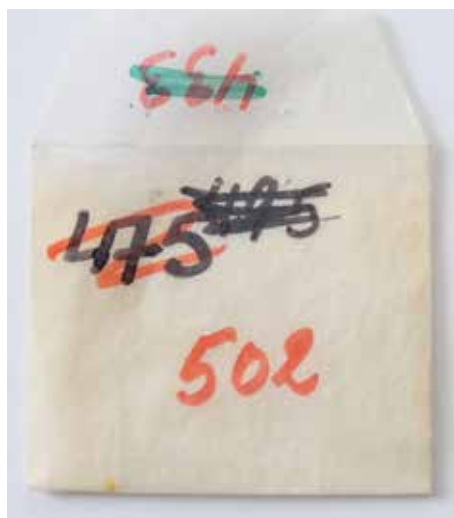

Column

Rienk de Jong
Documentatie

Als aankomend vlinderverzamelaar schreef ik mijn eigen etiketten. Het gepeuter met een snel opdrogend Oost-Indische inkt-pennetje op een klein stukje papier vond ik maar lastig, dus werd er zoveel mogelijk afgekort. Een gebied dat ik zeer regelmatig bezocht waren de Amsterdamse Waterleiding Duinen, die dus op het etiket AWD werden. Van mijn naam bleven alleen initialen over. Dat de gegevens voor mensen die mij niet kenden lastig te interpreteren waren, wat maakte het uit, zolang ik het zelf maar wist. Ook al komt verstand met de jaren, vermijdbare onduidelijkheden liggen op de loer. Ik geef enkele voorbeelden.

... zo moet het
dus niet ...

Foto: Rienk de Jong

Ook als je wilt aangeven wat je niet weet, moet je duidelijk zijn. Het museum in Leiden kreeg in de jaren 1980 een verzameling Nederlandse vlinders van een particulier. Bij het invoegen in de bestaande collectie kwam ik etikettes tegen met als vindplaats 'Herkon'. Zo'n plaats bestaat in Nederland niet en ik kon me ook niet voorstellen, waar het een afkorting van was. Dus maar aan de gever gevraagd. Het bleek inderdaad een afkorting, namelijk voor 'Herkomst onbekend'.

Gevangen dieren alleen maar van een nummertje voorzien, dat correspondeert met een lijst in een notitieboekje is natuurlijk erg gevaarlijk: als het boekje verloren gaat, zijn de nummers waardeloos. Niet zo erg, maar toch wat verwarrend is het volgende. Toen mijn zoon nog van basisschoolleeftijd was, vond hij het belangrijk hetzelfde te doen als zijn vader: vlinders vangen. Zijn vangsten gingen in papillotten, waarop ik de datum en zijn naam schreef. Lang na mijn pensionering, tijdens het digitaliseringsproject van vlinders in papillotten bij het museum Naturalis, kwamen ook deze tevoorschijn. Op de papillotten stond naast de datum 'Edo'. De naam werd opgezocht in boeken en atlanten. Men vond dat het de oude naam was voor Tokio. Maar de dieren in de papillotten zagen er niet bepaald Japans uit. Een bevrijdende lach, toen ik vertelde dat Edo de naam van mijn zoon was, maar achteraf gezien had ik duidelijker moeten zijn.

De heer Jonkers had in 1977 en 1980 zijn collectie, die voornamelijk bestond uit door hem zelf verzamelde Surinaamse vlinders aan het toenmalige Leidse museum geschonken. De collectie was grotendeels ongedetermineerd. Omdat de vlinders

ingevoegd moesten worden en dikkopjes (Hesperiidae) mijn specialiteit waren, begon ik met deze in Zuid-Amerika zeer soortenrijke groep. Naast de naam probeerde ik er ook achter te komen uit welk deel van Suriname het materiaal afkomstig was. Sommige plaatsnamen kon ik echter niet terugvinden op kaarten. In die tijd werkte ook Dick Geyskes, Surinamekenner bij uitstek, op het museum. Hij vertelde mij dat het ging om namen van bosnegerdorpen langs rivieren. De dorpen werden verplaatst, als de grond van de akkertjes, die in het bos waren open gekapt, achteruitging in opbrengst. Aan de naam had je dus niet zo veel, tenzij je de topografische historie van het dorp kon napluizen...

De grote Britse kenner van de dikkopjes, W.H. Evans, meldt in zijn *Catalogue of the Hesperidae of Europe, Asia and Australia* (1949), dat er in het (toenmalige) British Museum (Natural History) van de soort *Carcharodus marrubii* 19 exemplaren uit Zwitserland aanwezig waren en wel uit 'Valais (Oct.)'. Er waren indertijd alleen zomerdieren bekend uit Zwitserland, maar sindsdien stond het diertje bekend als bivoltien. In werkelijkheid was er in de serie Zwitserse exemplaren in het Londense museum eentje dat in juli was gevangen en aan negen hing een etiketje 'Reçu de Wullschlegel de Martigny (Valais) en Octobre 1909'. Evans kende geen Frans en had niet begrepen dat de dieren in oktober ontvangen waren van de verzamelaar, maar dacht dat ze in oktober gevangen waren.

Soms leent informatie zich niet voor een etiket. Indertijd had ik een collega, Gerlof Mees, de vogelconservator aan het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie in Leiden (voorloper van Naturalis), die nog wel eens naar Suriname ging. Mijn belangstelling voor Hesperidae kennende, putte hij zich uit deze diertjes voor mij te verzamelen. Bij het bekijken van de papillotten kwam ik af en toe de aanduiding 'onderstandig' tegen. Voor een botanicus een bekende term voor een type vruchtbeginsel, maar entomologisch? Ik had Gerlof er niets over verteld, maar, scherp waarnemer als hij was, had hij het meteen genoteerd. Een zeer welkome observatie. In de tropen van Azië en Afrika had ik namelijk gemerkt, dat Hesperidae van bepaalde genera bij voorkeur met vleugels uitgespreid aan de onderkant van bladeren zaten en Gerlof had, zonder de taxonomische betekenis te kennen, hetzelfde waargenomen in Suriname bij verwante genera. Zoiets moet je in een artikelje vermelden, op een etiket begrijpt later niemand er meer iets van.

Eén van de meest frappante etikettes die ik ooit tussen Papilionidae van Indonesië in de collectie van Naturalis aantrof, bevatte alleen de geschreven woorden 'Tidak mengerti'. Je zult het in geen enkele gazetteer vinden. Je kunt zo het tafereeltje uittekenen. Een verzamelaar zonder kennis van de plaatselijke taal doet ergens in Indonesië een goede vangst. Die gaat mee. Moet hij nog wel even de plaatsnaam weten. Gelukkig is er, zoals gebruikelijk in die streken, een wolkje nieuwsgierige dorpelingen om hem heen. Maar zoals hij hun taal niet spreekt, spreken zij zijn taal niet. Wel hoort hij een duidelijke naam, maar hoe zou je die spellen? Hij pakt potlood en papier en duidt dat ze het moeten opschrijven. Dat doen ze graag en ze schrijven de bovenstaande woorden op. En zo ontstaat een onvindbare vindplaats. In Bahasa Indonesia (Indonesische taal) betekenen die woorden namelijk 'Ik begrijp het niet'.

Rienk de Jong,
rienk.dejong@naturalis.nl